

buje dve glasovni metafori. Beseda »pozábil« ponovi v delni identičnosti glasovno podobo besede »obličje« (skupni oz. analogni glasovi so: «o, b/p, l, i in č/z»). V »pozábil« je implicitno podana ljubljena oz. njeno obličje, ki ga avtor nikjer ne more pozabiti. Zveza »to gorjé« ponovi v delni identiteti glasovno podobo besede »gospodár« (skupni glasovi so: »g, o, o, d/t, r«). Pomembno pa je, da se para »obličje/to gorjé« in »gospodár/pozábil« vsakokrat z enim samoglasnikom razlikujeta med seboj, pri čemer pride spet do opozicije med »a« in »e«: besedama »gospodár« in »pozábil« stojita tako nasproti »obličje« in »gorjé«. Tako kot stoji besedi »gospodár« (= vihar) nasproti »obličje«, je v zadnjem verzu možnost pozabljenja (»pozábil«) soočena z žalostjo (»gorjé«), ki to možnost zanika. Sila in trpljenje, gonjenje in gnanost se torej ob koncu pesmi še enkrat najdeta v nasprotju.

Glasovna struktura, katere organizacija temelji tu na nasprotju med temnimi in svetlimi samoglasniki, se tako izkaže kot bistvena sestavina v smiselnem sestavu pesmi.

Ti primeri iz Poezije kažejo, kako zelo prispeva k učinku Prešernove pesmi virtuožno obvladanje glasovne instrumentacije. Ta ne deluje samo v smislu romantičnega pojmovanja muzikalnega kot »prvine« umetnosti (Wackenroder),¹⁵ ampak dodatno prispeva še tisto pridvignjenost v transcendenco, v večno veljavnost, ki verze šele spremeni v umetnino. Hkrati pa tudi postane razumljivo, da postavlja prevajanje takih verzov v tuj jezik prevajalca pred skoraj nerešljive naloge. Kompleksna organizacija glasovne strukture je komaj ponovljiva, kar je razvidno iz Prešernovih lastnih prevodov. To tudi razloži, zakaj Prešernova lirika pri nemškem bralcu ni naletela na pričakovani odziv. Analiza tudi kaže, kako zelo ustrezajo Prešernove pesmi tipu romantične lirike. Tako se enakovredno uvrščajo med mojstrovine evropske romantične lirike.

Prevedel Marko Kranjec

Marijan Smolik

Teološka fakulteta v Ljubljani

FRANC VERITI ALI JOŽEF BURGAR?

Slovenski lekcionarji – Slovenščina v obrednikih III.

Pred 150 leti je izšla danes komaj komu znana knjiga horjulskega župnika Franca Veritija »Rafaganje Jvetiga evangelja v jih nedelj in sapovedanih prasnikov zerkveniga leta« (Ljubljana 1830). Na 640 straneh je Veriti Slovincem razložil glavne misli evangeljskih odlomkov, ki so jih med tedanjim latinskim bogoslužjem duhovniki na prižnici prebrali tudi slovensko iz lekcionarja.¹

¹⁵ »Nobena druga (umetnost kot glasba, R. N.) ni mogla teh lastnosti globokoumnosti, čutne moči in temne, fantastične pomenljivosti spojiti na tako skrivnosten način ... Torej nima nobena druga umetnost prvine, ki bi bila že sama na sebi tako sorodna nebeškemu duhu kot glasba.« W. M. Wackenroder, str. 169.

¹ V naši reviji je bil v letniku 1973/74 na str. 117-123 objavljen prispevek: Slovenščina v obrednikih. Podobno tematiko je obravnavala razprava v Bogoslovnem vestniku 1976, str. 445-461: Hrvaški Crikveni ordinalic in slovenska Cerkovna ordninga, s podnaslovom: Slovenščina v obrednikih II. Tudi v pregledu zgodovine liturgike (Liturgika in pastoralka pri Slovencih: Bogoslovni vestnik 1980, str. 3-25) sem se ukvarjal z vprašanjem jezika, saj je bila pastoralka in z njo združena liturgika prvi predmet, ki so ga pri nas v visokem šolstvu predavali v slovenščini, vendar pri tem obravnavanju nisem segel na področje obrednega jezika. Zato šele ta prispevek spet nosi podnaslov Slovenščina v obrednikih III, čeprav moram opozoriti, da tokrat ne gre za obrednike v ožjem pomenu, ampak za manj upoštevano obredno knjigo za mašni obred, ki je pri nas v raziskovanju po krivici zastopljena. Slovenski lekcionarji so bili dolga stoletja edina povsem slovenska liturgična knjiga, hkrati del misala, pesmarica, katekizem in molitvenik.

Zanimivo je, da je potrebo po taki knjigi začutil človek, ki je 30 let prej prišel v službo med Slovence iz bližnjih italijanskih oziroma furlanskih krajev, kjer se je v Tolmezzu rodil 16. decembra 1771.² Po različnih dogodivščinah v svoji mladosti je bil 1800 posvečen za duhovnika v Vidmu, takoj nato pa ga je za pomočnika naprosil horjulski župnik Nicolaj Cipriani, prav tako Italijan oziroma Furlan.³

Svojo službo je Veriti nastopil kot »mutasti kaplan«, nevešč slovenščine, kar je bilo v času latinskega bogoslužja seveda manj nemogoče, kot bi bilo danes. Vendar se je v treh letih jeziku toliko privadil, da je že spovedoval in pridigoval, v tretjem desetletju svojega službovanja pa je začel pisati in izdajati slovenske verske knjige. V začetku so bile to majhne knjižice, prva, ki je izšla 1827, je bila razlaga pridige na gori.⁴ Nato je napisal celó alegorično povest, s katero si je zaslužil tudi omembo in oceno pri slovstvenih zgodovinarjih.⁵

Veritijevo pero pa je v istem času pisalo že svoje veliko delo: štiri debele knjige Življenja svetnikov (Ljubljana 1828 in 1829), pri čemer se je seveda moral nasloniti na tuje vire. Med drugim je uporabil tudi gradivo, ki ga je zapustil Mihael Hofman, pomagal pa mu je njegov jezikovni mentor in poznejši tovariš v Novem mestu Andrej Albrecht.⁶ Pomembno je bilo zlasti to, da se je prvi pri nas lotil sistematičnega pisanja hagiografij, pri čemer so drugi parodi imeli že dolgo tradicijo. Kako so se ljudem priljubile prijetno pisane poučne zgodbe, izpričuje hiter ponatis, ki ga je obsežno delo doživelo že 1831, in ponovna izdaja 1844.⁷

Naslov tega prispevka pa ne napoveduje študije o vsem Veritijevem pisanju, ampak hoče opozoriti na doslej neupoštevano pomembnost njegovega četrtega dela, že omenjene razlage nedeljskih evangelijev. V istem letu 1830 so izšle tudi druge knjige, ki jih poznamo bolj kot Veritijevo: Baragova Dušna paša, Krištofa Šmida okrajšane zgodbe, Pirčev Kranjski vrtnar in prvi zvezek Kastelčeve Kranjske čbelice. Morda pa je prav ta sočasnost eden izmed vzrokov, da je Veritijevo »pobožno« pisanje ostalo v senci,⁸ čeprav so ga preprosti ljudje in duhovniki radi brali, kar so priznavali sodobniki.⁹

Na prižnici je Veriti bral berilo ali vsaj evangelij iz tedaj zadnje izdaje lekcionarja: Listi inu evangelji v nedele inu prasnike zeliga lejta (Ljubljana 1825). Anton Breznik, ki je do-

² V zadnjih sto letih sta kaj več o Veritiju pisala samo J. Marn v Jezičniku XXIII. Ljubljana 1885, 50–54 in A. Medved v Voditelju v bogoslovnih vedah, Maribor X/1907, 70–72.

³ Niclas Zipriani (v Sloveniji vedno Cipriani) je bil rojen 3. oktobra 1760 v Cormonsu – Krminu pri Gorici, bil kaplan na Brezovici, vikar v Horjulu in umrl 12. decembra 1827 kot vikar-župnik na Brezovici (prim. J. Novak: Zgodovina brezoviške župnije. Ljubljana 1907, 167). Odkod in zakaj so številni duhovniki iz Italije službovali pri nas, še čaka primerne razlage. Morda zato, ker je bil tedaj nadškof Mihael Brigido tudi Italijan?

⁴ Raslaganje Jesn/ovih naukov na gori. Per/stavik Vere – Upanja – Ljubesni. Ljubljana 1827. 267 str.

⁵ Popotnik široke in voske poti. Ljubljana 1828. 238 str. L. Legiša piše, da je »v pisanje nadrobil nekaj prav prijetno živih vstic leposlovne vrednosti«. Zgodovina slovenskega slovstva II. Ljubljana 1959, 56.

⁶ Prim. L. Legiša, prav tam; J. Marn, nav. d. 52 – prvi vir pa je M. Čop v prispevku za Šafaříkovo Geschichte der südslawischen Literatur I. Prag 1864, 130.

⁷ Zgodovinar J. Benkovič (Venec cerkvenih bratovščin II/1898, 102) opozarja na prosvetno vlogo Veritijevega dela v času, ko večina Slovencev še ni znala brati. – V. Steska (Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko XV/1905, 34–35) navaja izdaji 1828/29 in 1831 ob podatkih o metelčici v šoli. Obstaja tudi izdaja 1844, ki je torej tretja, čeprav je Simonič (Slovenska bibliografija. Ljubljana 1905, 606–607) iz druge in tretje »naredil« drugo. Na problem je naletel prof. Stane Suhadolnik ob raziskovanju Veritijevega jezika in se mu za opozorilo lepo zahvaljujem.

⁸ Navajam vzporednice, čeprav se lahko zdijo smešne ali praznoverne: 1800: Prešernovo rojstvo, Veriti pride v Slovenijo; 1827: Prešerenova prva pesem, Veritijeva prva knjiga; 1830: Prešeren v Kranjski čbelici, Veritijeve razlage evangelijev; 1834: Prešernov sonetni venec, Veritijev Krščanski nauk; 1846: Prešernove Poezije, Veritijeva zadnja tiskana knjiga; 1849: Prešernovo in Veritijevo smrtno leto.

F. Kdrič v svojem Prešernu (II, Ljubljana 1938) Veritija ne omenja, čeprav na str. CCCXXIII navaja več duhovnikov tistega časa, ki so napisali mnogo manj kot on.

⁹ V že omenjeni Šafaříkovi zgodovini (str. 42–43) beremo Čopovo mnenje o Veritiju, napisano pred 1831, ko je izšlo komaj nekaj njegovih knjig: »od doma ni znal besede slovensko, z vztrajno vnemo in prizadevnim študijem jezika pa je postal rodoviten kranjski pisatelj«.

slaj edini, a le z vidika prevajanja bibličnih besedil, natančneje ugotavljal zaporedje in medsebojno odvisnost številnih izdaj lekcionarja,¹⁰ je za to izdajo ugotovil, da je ponatis izdaje Matevža Ravnikarja iz leta 1816.¹¹ Breznik je razbral, »da Ravnikar ni izboljšal stvarnih napak v prevodu, ampak le napake slovenskega sloga«, in da je prav on na podlagi svojih in Kopitarjevih dognanj »prvič pokazal, kako se slovenski piše«.¹²

Če primerjamo Veritijevo besedilo z Ravnikarjevim, vidimo, da Veriti ni bil vedno zadovoljen s knjigo, ki jo je imel na prižnici. V svoji razlagi je to »uradno« evangeljsko besedilo marsikje popravil, izboljšal (kakšne zasluge ima pri tem že omenjeni Albrecht, je tudi še neznanka). Svoje knjige Veriti namreč ni namenil v prvi vrsti za duhovnike, ampak tudi za take ljudi, ki ne morejo v cerkev k maši, ali pa hodijo v take cerkve, kjer duhovniki niti evangelija niso prebrali slovensko, kaj šele da bi ga razlagali (berila najbrž splošno niso brali, ker je bilo v lekcionarjih tiskano z zelo drobnimi črkami).¹³ Zato je pred vsakim odstavkom razlage natisnil najprej stavek iz evangelija in prav tam najdemo njegove izboljšave liturgičnega svetopisemskega besedila.

Ker je njegova knjiga izšla 1830, ima Veriti nesporno časovno prednost pred naslednjo izdajo lekcionarja, ki je izšla tri leta pozneje¹⁴ in zanjo Breznik navaja, da jo je priredil Jožef Bugar, »ki se je prvi za Japljem lotil tudi prevoda samega, ne samo slovenskega sloga. Zboljšal je mnogo posameznih konstrukcij, fraz in stavkov . . . in dal evangelijem in listom tisto obliko, katero imajo še danes (= 1917) . . . Tudi lavantinska in ljubljanska izdaja iz leta 1912 imata le popravljeno Bugarjevo besedilo«.¹⁵ Če bi ugotovili, da se je Bugar pri svojih izboljšavah naslanjal na Veritija, bi seveda Breznikova pohvala v precejšnji meri veljala tudi za Veritija, pri čemer bi mu morali šteti v posebno zaslugo to, da ni bil Slovenec. Tudi če bi se pokazalo, da je zbudil samo dvom v lepoto starega prevoda in hkrati tudi nakazal, v kateri smeri bi morali izboljšati, bi bilo že vredno spomina. Seveda tega ne bo mogoče narediti v okviru tega prispevka, ki ima predvsem opozorilni namen.

Podobno kot je Breznik ob koncu svojega obsežnega prikaza¹⁶ podrobno navedel razlike v izdajah sv. pisma in lekcionarja od Dalmatina do lekcionarja iz leta 1912, pa tukaj vsaj kot spodbudo slavistom in biblicistom dodajam nekaj Veritijevih (V) izboljšav hkrati s prejšnjim Ravnikarjevim (R) in poznejšim Bugarjevim (B) besedilom:¹⁷

Prva adventna nedelja:

R: kar ima čez vus svejt priti – V: kar bo nad svet prišlo – B: kar ima čez ves svet priti.

R: inu je njim to perliho povedal – V: on jim je to priliko povedal – B: in jim je priliko povedal.

Druga adventna nedelja:

R: Si ti ta, kateri ima priti? – V: Si li ti, kateri bo prišel? – B: Si ti, kateri ima priti?

R: govoriti od Joannesa: Kaj ste vun šli v pušavo gledat? – V: govoriti od Janeza: Koga ste šli v pušavo gledat? – B: = V.

¹⁰ Literarna tradicija v »Evangelijih in listih«: Dom in svet. Ljubljana XXX (1917) v več nadaljevanjih.

¹¹ Isto besedilo je izšlo 1817 in 1820: prim. Breznik, nav. d. 333–335. Izdaje za druge slovenske škofije, ki so izhajale v tem času, seveda za Veritija niso prišle v poštev.

¹² Nav. d. 334.

¹³ Prim. opazko v Veritijevem življenjepisu v Drobntnicah za leto 1850, 121, da »se le malokaj (malokje ali malokdaj?) v cerkvi sv. evangelij razlaga«.

¹⁴ Li/iti in Evangelji v nedelje in prasnike zeliga leta. Ljubljana 1833.

¹⁵ Nav. d. 336.

¹⁶ Nav. d. 337–347.

¹⁷ Vsi primeri so poenostavljeno prepisani v gajico.

R: zakaj ta je taisti – V: zakaj on je tisti – B: zakaj ta je tisti.

Tretja adventna nedelja:

R: so Farje inu Levite k Joannesu poslali – V: so duhovne in levite k Janezu poslali – B: so duhovnov in levitov poslali do Janeza.

R: kateriga čevlov jermenja jest odvezati nisim vreden – V: kteriga čevljev jermenov jest odvezati nisim vreden – B: kterimu jaz nisim vreden od čevljev jermenov odvezati.

Četrta adventna nedelja:

R: Pilatuš, Herodeš – V: Pilat, Herod – B: = V.

R: Trahonitarski deželi – V: Trahoniški deželi – B: = V.

R: pod Višimi Farji Annasam, inu Kajfežam – V: pod velicimi duhovni Anam in Kajfam – B: pod velikima duhovnama Anam in Kajfam.

R: vsaka dolina naj bo napolnjena – V: vsaka dolina bod napolnjena – B: vsaka dolina naj se napolni.

R: Božje – V: božje – B: Božje.

Božična polnočnica:

R: zdvignil se je pak tudi Jožef od Galilee – V: se je pa tudi vzdignil Jožef od Galileje – B: šel je pa tudi Jožef iz Galileje.

R: inu ga je povila v plenice, inu njega položila v jasli – V: in ga povila v plenice, in ga položila v jasli – B: in ga je v plenice povila, in ga položila v jasli.

R: mir na zemli ludem, kateri so dobrovolni – V: mir ljudem dobre volje – B: mir na zemlji ljudem prave volje.

Božična zorna maša:

R: inu poglejmo to reč, katera se je zgodila, katero je Gospod nam pokazal – V: in poglejmo reč, katera se je zgodila, katero nam je Gospod pokazal – B: in poglejmo to reč, katera se je zgodila, in nam jo je Gospod na znanje dal.

R: so se čudili nad tem, kar so jim pastirji povedali – V: so se čudili nad tem, kar so pastirji pravili – B: so se čudili temu, kar so jim pastirji pravili.

Božična dnevna maša:

R: de bi pričoval od luči, de bi vsi skuzi njega verovali – V: de bi pričeval od luči, de bi vsi po njem verovali – B: de je pričeval od luči, de bi vsi verovali po njem.

R: v svoje lastnu je prišla, inu njeni niso nje sprejeli – V: ona je v svoje lastino prišla, in njeni je niso vzeli – B: v svojo lastnino je prišla, in njeni je niso sprejeli.

R: polna gnade, inu resnice – V: polna gnade in resnice – B: polna milosti in resnice.

Mislim, da teh nakaj primerov razodeva, v kateri smeri je Veriti občutil slabost starega prevoda in kakšne spremembe je predlagal.

Videti je, da je prav zato, ker se ni šolal v Sloveniji in zato ni bil tako pod nemškimi vplivi kot njegovi sobratje, znal marsikaj povedati bolj preprosto, bolj »slovensko«. Tak je prvi vtis, ki ga naj preveri sistematična raziskava.

Na podoben način bi lahko primerjali besedilo »pasijona« – poročila o Jezusovem trpljenju po vseh štirih evangelistih, ki ga je Veriti razlagal naslednje leto.¹⁸ V tem primeru ne gre za dobeseden prepis enega ali drugega izmed štirih evangelistov, ampak za združeno poročilo o trpljenju brez ponavljanja odstavkov, ki so pri vseh evangelistih enaki. Latinska liturgija takega besedila nikoli ni imela v misalu, v lekcionarjih pa so pasijon ponatiskovali, da so ljudje na ta način spoznali celoto zgodbe o trpljenju.

Zadnja Veritijeva tiskana knjiga je našim rojakom po domače približala kratke stavke iz tistih knjig sv. pisma stare zaveze, ki jih imenujemo modrostne knjige.¹⁹ Tristo petdeset daljših in krajših stavkov je razdelil po vsebini v 44 skupin in gesla razvrstil po abecednem redu. Biblično besedilo je prepisal iz ustreznega petega zvezka »Japljevega« prevoda, ki ga je prevedel župnik Jožef Škrinjar in je izšel že 1798. Na nam že znani način Veriti ni suženjsko sprejemal Škrinjarjevega besedila, ampak ga je po svoji uvidevnosti in znanju spreminjal – izboljšal. Samo nekaj zgledov:

Pripovist 24, 15: Nikar ne zalazuj, inu ne jiši hudobie v pravičniga hiši, tudi ne razdevaj njegovi pokoj – V. št. 105: Ne zalazuj, inu ne iši hudobije v pravičnika hiši, tudi ne razderi njegoviga pokoja.

Sirah 17, 28: Kaku velika je Gospoda milost, inu njegovu vsmilenje čez te, kateri se k njemu preobrnejo – V. št. 212: Kako velika je Gospodova milost tim, kateri se k njemu spreobrnejo.

Modrost 4, 1 : O kaku lep je en čist rod, kateri se svetil zakaj njegovi spomin je večni, ker per Bogu, inu ludeh hvalo ima – V. št. 338 : O koliko je lep čisti rod, kteri se svetil spomin njegov je večen, ker per Bogu, in per ljudeh ima hvalo.

V okviru tega poročila je mogoče samo opozoriti na Veritijeve rokopise, ki jih je popisal že Josip Marn,²⁰ a še nepregledani čakajo v Semeniški knjižnici. V njih je npr. popravil Travnov prevod psalmov, ki so bili tiskani 1798 v 4. zvezku Japljevega prevoda. Ohranjenih je samo 59 psalmov in njihova razlaga, nadaljevanja ni, morda pred smrtjo dela sploh ni mogel dokončati.²¹ Upoštevati je treba, da je vsaj za nekatere psalme (spokorne: 6, 31, 37, 50, 101, 129, in 142) imel na voljo in morda za zgled razen Travnovega še Gollmayerjev prevod v prvih enajstih izdajah molitvenika Sveta maša,²² oziroma še lepši Ravnikarjev prevod v izdajah istega molitvenika po letu 1813. Veriti se ni držal ne enega ne drugega, čeprav je M. Čop o Ravnikarjevem sodil, da njegovi »psalmi tekmujejo celo s hebrejsko mero«.²³

Ta molitvenik bi bil mogel vplivati tudi na Veritijeve popravke v evangeljskih odlomkih, ker ima za vsak dan v mesecu izbrana dva kratka biblična odstavka, med njimi vedno enega iz evangelijev. Na hitro opravljena primerjava ni preveč prepričljiva, za izčrpno sodbo pa tu ni prostora.

V letu pred smrtjo je še pisal razlago zadnje biblične knjige Razodetja ali Apokalipse (ohranjeni so celo trije prepisi). Tudi tu se svetopisemsko besedilo ne ujema ne s prvo ne z drugo izdajo Japelj-Kumerdejevega prevoda, ki sta kot 2. del nove zaveze izšla 1786 oziroma 1804; temu se po prejšnjih ugotovitvah ne moremo več čuditi.

¹⁸ Raslaganje trpljenja Jesu/a Kri/tu/a. Ljubljana 1831.

¹⁹ Mnogi fveti nauki in sreki is bukev Pripovišt, Pridgarja, Modro/ti in Siraha. Novo mesto 1846.

²⁰ Jezičnik XXIII. Ljubljana 1885, str. 52–54.

²¹ Po službi v Horjulu je 1840 postal kanonik v Novem mestu, kjer je tako postal tovariš prijatelja Albrechta. Po njegovi smrti 1846 je Veriti živel še do 16. julija 1849.

²² Za izdaje Mézanguyevega »janzenističnega« molitvenika prim. Simoničevo Slovensko bibliografijo str. 305–306.

²³ Šafařík, nav. d. 145.

Ob koncu tega pregledovanja bi lahko kdo dobil vtis, da mi je šlo za zmanjšanje zaslug Jožefa Burgerja glede izboljšanja bibličnega besedila v slovenskih lekcionarjih.²⁴ Te zasluge so nesporne zlasti zato, ker je njegova redakcija lekcionarja v ponovnih izdajah segla tudi prek mej Kranjske, ker so jo ponatiskovali na Dunaju tudi kot šolsko knjigo, pa je kot berilo vzgajala rodove Slovencev. Hotel sem le opozoriti na pomen človeka, ki je v svojem času veliko naredil za slovensko kulturo, pa je zdaj preveč ob strani, morda tudi zato, ker je bil tujega rodu in ker so ga zasenčili veliki sodobniki. Najbrž tudi ta članek ne bi nastal, če ne bi moral pisati življenjepisa za Slovenski biografski leksikon.

Olga Kunst-Gnamuš

Pedagoški inštitut Ljubljana

OD POMENA DO OBLIKE POVEDI

Empirično raziskovanje učenčevih skladenjskih zmožnosti je opozorilo na dve pomankljivosti pri pouku skladnje:

učenca ne uzaveščamo o razmerjih med pomenom in obliko povedi in o dinamičnem razmerju med skladenjsko in oblikoslovno ravnino. Izid takega pouka je, da imajo učenci, ki prihajajo od doma s pomankljivimi jezikovnimi izkušnjami, težave pri razumevanju pomensko strnjenih povedi, zloženih povedi in besedil. Jezik se jim kaže kot vsota nepovezanih ravnin. Zato želim s to razpravo prispevati k razvijanju pomensko in funkcionalno zasnovanega jezikovnega pouka.

Jezik se neprestano prilagaja novim družbenim in osebnim izraznim potrebam. Je torej dinamičen sestav. Dinamiko jezikovnega sestava je mogoče zagledati v procesu njegovega funkcioniranja, upovedovanja pomena. Bistvena jezikovna funkcija je namreč pretvarjanje pomena, vsebine v jezikovne oblike, ki so osvobodene prostorske in časovne vezanosti in se lahko prilagajajo človekovim spoznavnim potrebam. Osrednja naloga jezikoslovja je, da pojasni razmerje med jezikovno obliko in pomenom.

Ubeseiditenih procesov ni mogoče pojasniti, ne da bi sočasno opazovali dinamična razmerja med oblikoslovno in skladenjsko ravnino. Dinamična razlaga razmerij med obema ravninama pa ne izključuje njune relativno statične in hierarhične urejenosti. Za upovedovalno bazo smo izbrali poimenovalne enote, ki so v neposrednem pomenu v a l n e m r a z m e r j u do nejezikovne dejanskosti. Nejezikovno dejanskost razumemo dobesedno, čeprav je treba opozoriti, da je njena posplošena vsebina prisotna že v hierarhični gradnji besedišča (pohišstvo je nadpomenka za mize, stole, omare itn., z besedo miza sicer lahko poimenujemo povsem konkretni predmet, lahko pa množico predmetov, ki jih uporabljamo kot delovno površino in ki stojijo na nogah). Vendar se s pomensko razpetostjo besednega pomena od konkretnega do abstraktnega tu ne moremo ukvarjati.

Ubeseiditev pomena bomo predstavili na treh ravninah, na ravni poimenovanja, upovedovanja in pretvarjanja. Pojasniti bomo skušali, katere pomenske sestavine vpeljujemo na vsaki od teh ravnin in s katerimi oblikovnimi sredstvi jih uresničujemo. Višje ubese-

²⁴ J. Burger je bil velik zagovornik metelčice, Veriti ni nikoli pisal v pisavi, ki se mu je kot tujcu morala zdeti zelo čudna.